

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 4 december 2007

Mål nr

T 4164-05

KLAGANDE

UG

Ombud: Advokat TB

MOTPART

Dödsboet efter RJ

Ombud: Advokat GL

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätts dom den 30 september 2005 i mål T 2629-04

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på det sätt hovrättens dom att UG befrias från skyldigheten att utge skadestånd till dödsboet efter RJ.

Yrkandet om att det för RJ meddelade förordnandet om målsägandebiträde skall bestå eller övergå till dödsboet avslås.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

UG har yrkat att Högsta domstolen med ändring av underrätternas domar befriar honom från ålagd skyldighet att betala 25 000 kr i skadestånd jämte ränta till RJ.

Dödsboet efter RJ, som har inträtt i rättegången i hennes ställe, har bestritt ändring.

Dödsboet har vidare begärt att få prövat om GLs uppdrag som målsägandebiträde för RJ kan bestå alternativt övergå till dödsboet. GL har i förekommande fall yrkat ersättning enligt lagen om målsägandebiträde. För det fall att förordnandet skulle anses ha förfallit och inte kan övergå på dödsboet har dödsboet yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund m.m.

Genom tingsrättens dom, som i denna del har vunnit laga kraft, dömdes UG för vårdslöshet i trafik och vållande till annans död i samband med en trafikolycka den 27 april 2003. Gärningen bestod i att han vid förandet av personbil allvarligt brast i uppmärksamhet vilket fick till följd att han förde fordonet över i mötande körbana där det kolliderade med en mötande personbil i vilken BJ och GJ färdades. Båda avled samma dag till följd av skadorna. RJ var maka till BJ; GJ var deras son.

Hovrätten har, såvitt omfattas av målet i Högsta domstolen, förpliktat UG att betala skadestånd till RJ med 25 000 kr för sveda och värk i form av psykiskt lidande. Beloppet har utdömts utöver den skadeersättning med 25 000 kr som utbetalats från Folksam.

Under handläggningen i Högsta domstolen har upplysts att RJ avlidit den 14 mars 2005. Hennes dödsbo har trätt in i rättegången i hennes ställe.

I 6 kap. 3 § skadeståndslagen stadgas att rätten till ersättning för fysiskt och psykiskt lidande faller bort om den skadelidande avlider innan krav på sådan ersättning har framställts. I förevarande fall har dock krav på ersättning framställts före dödsfallet, varav följer att RJs skadeståndsanspråk har övergått på hennes arvingar (se prop. 2000/01:68 s. 76). Dödsboet efter RJ kan således vidhålla hennes skadeståndsanspråk i målet.

GLs förordnande som målsägandebiträde för RJ har förfallit i och med hennes bortgång. Det saknas grund för att låta förordnandet bestå eller övergå på hennes dödsbo. Dödsboets yrkande härom skall därför avslås.

Målet i sak

UG har i Högsta domstolen inte ifrågasatt att han är skyldig att utge skadestånd för sveda och värk i form av psykiskt lidande. Tvisten här gäller endast storleken av det skadestånd som skall dömas ut.

Enligt 5 kap. 2 § första stycket 3 skadeståndslagen skall, om personskada lett till döden, ersättning betalas för personskada som till följd av dödsfallet åsamkats någon som stod den avlidne särskilt nära. Av 5 kap. 1 § första stycket 3 skadeståndslagen framgår att skadestånd för personskada omfattar ersättning för fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men) samt särskilda olägenheter till följd av skadan. För att psykiska besvär skall anses som personskada krävs att en medicinskt påvisbar effekt föreligger. (Se a. prop. s. 17 f.)

Sveda och värk avser lidande under den akuta sjukdomstiden efter skadan, dvs. till dess att skadan läks eller ett varaktigt invaliditetstillstånd inträder. Ersättningen bestäms i regel schablonmässigt med ledning av hjälptabeller som utformats av Trafikskadenämnden. Denna praxis har Högsta domstolen godtagit i ett flertal fall (se bl.a. NJA 2004 s. 26 och NJA 2006 s. 738). Enligt tabellerna bestäms ersättningen med utgångspunkt i ett grundbelopp per månad, vilket varierar med hänsyn till vårdformen, skadans art och vårdtidens längd.

Det ankommer som huvudregel på den som kräver skadestånd att styrka såväl själva skadan och dess storlek som orsakssambandet och andra omständigheter vilka åberopas till stöd för att yrkat belopp skall utgå. I linje med tidigare rättspraxis har lagstiftaren emellertid förordat en särskild bevislättnad

i fråga om ersättning för psykiska besvär till följd av en närståendes död. När det inte är aktuellt att ersätta andra skadeföljder än sveda och värk samt smärre belopp avseende kostnader eller inkomstförlust bör man utan närmare utredning kunna utgå från att dessa besvär innebär en personskada. Såvitt avser skadans storlek har vidare uttalats att bevislättningen är av betydelse när den anhörige yrkar ersättning för psykiska besvär under sådan tid eller av sådan omfattning i övrigt som normalt uppkommer i dessa typer av fall, dvs. i enlighet med gällande praxis. Yrkas ersättning med högre belopp på den grunden att de psykiska besvären varit särskilt långvariga eller ovanligt omfattande i övrigt, kan särskild bevisning erfordras. (Se a. prop. s. 71; jfr NJA 2000 s. 521.)

Högsta domstolen har prövat ersättningens storlek i ett par fall sedan de nämnda förarbetsuttalandena gjordes.

I rättsfallet NJA 2004 s. 26 – som gällde ett fall av uppsåtligt dödande – fann Högsta domstolen att de normer som allmänt tillämpas vid bestämmande av ersättning för sveda och värk även fortsättningsvis får tas till utgångspunkt när det gäller att fastställa vilket belopp som schablonmässigt skall utgå. Domstolen konstaterade att det inte fanns underlag för att anta att de psykiska besvär, utöver sorg och saknad, som kan uppkomma till följd av ett skadeståndsgrundande dödsfall i allmänhet är av en sådan omfattning och karaktär att de kan motivera en högre schablonmässig ersättning än det belopp om 25 000 kr som enligt Trafikskadenämndens hjälptabeller för år 2002 motsvarade en akut sjuktid på ett år med annan vård än sjukhusvård. Högsta domstolen uttalade emellertid också att det kan finnas skäl att tillämpa olika schabloner beroende på omständigheterna i det särskilda fallet och fann det

vid uppsåtligt dödande rimligt att lägga schablonbeloppet på en dubbelt så hög nivå, dvs. 50 000 kr.

Möjligheterna att tillämpa olika schabloner utvecklades vidare i NJA 2006 s. 738, som gällde ett fall där en person dömdes för vållande till annans död, grovt brott, grov vårdslöshet i trafik och grovt rattfylleri. Till följd av händelsen, som bestod i en sammanstötning mellan två personbilar, avled en havande kvinna och hennes ofödda barn.

Såvitt allmänt avsåg tillskapandet av olika schabloner anförde domstolen bl.a. följande. Ett syfte med schablonerna för ersättning för sveda och värk till följd av en nära anhörigs död är att rättstillämpningen skall förenklas. Detta syfte skulle motverkas, om många olika schabloner skulle gälla vid sidan av varandra beroende på förhållandena i olika fall. Skilda schabloner måste kunna motiveras utifrån generella antaganden om hur olika förhållanden inverkar på de psykiska besvärens karaktär och omfattning. Vid bedömningen av det aktuella fallet ansåg Högsta domstolen att det fanns anledning att anta att de nära anhörigas psykiska lidande vid ett dödsfall orsakat av sådan grov vårdslöshet som ligger mycket nära ett uppsåtligt handlande i allmänhet blir allvarligare än när skadevällaren endast varit oaktsam och bestämde skadeståndets belopp till 50 000 kr. Däremot ansåg Högsta domstolen att det förhållandet att de anhöriga förlorat det väntade barnet inte var av sådant slag att det lämpade sig som grund för en särskild schabloniserad ersättning.

I förevarande fall har dödsboet som grund för sin talan åberopat att RJ mist två nära anhöriga. I linje med vad som uttalades i 2006 års rättsfall om tillskapande av olika schabloner blir frågan om det finns grund för att göra ett

generellt antagande om att förlust av två nära anhöriga medför ett mer omfattande psykiskt lidande än vad som är fallet vid förlust av en nära anhörig. Vid denna bedömning bör det understrykas att det är fråga om ersättning för personskada och inte om en särskild ersättning för sorg och saknad eller för kränkning, vilka ersättningsformer har avvisats av lagstiftaren i detta sammanhang (se a. prop. s. 37). Det är fråga om en och samma läkningsprocess och även om den akuta sjuktiden kan bli längre då någon mister två nära anhöriga lämpar sig inte heller detta förhållande som grundval för en särskild schabloniserad ersättning, utan det bör då i det särskilda fallet krävas utredning som visar att dödsfallen har orsakat den anhörige psykiska besvär av ersättningsbart slag som överstiger vad schablonen innefattar. Någon sådan utredning finns inte i målet. Någon ersättning utöver den av försäkringsbolaget utbetalda skall därför inte utgå.

Vid denna utgång skall dödsboet självt svara för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Leif Thorsson, Severin Blomstrand, Ann-Christine Lindeblad (referent), Kerstin Calissendorff och Gudmund Toijer
Föredragande revisionssekreterare: Pontus Woxner